

УДК 351:332.1

Хряпинський Антон Петрович

докторант навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України,
кандидат юридичних наук

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

***Анотація.** У статті визначено стратегічні орієнтири вдосконалення державної територіальної політики. Окреслено зміст державної територіальної політики як складової стратегічного розвитку територій України. Запропоновано заходи щодо модернізації державного бюджету з метою забезпечення соціально-економічного розвитку територій. Визначено напрямки стратегії територіального розвитку регіонів України як ключового принципу державного регулювання територіальної політики.*

***Ключові слова:** територіальна політика, стратегічні орієнтири, державне регулювання, територіальний розвиток, напрямки.*

Хряпинский А.П. Стратегические ориентиры совершенствования государственной территориальной политики

***Аннотация.** В статье определены стратегические ориентиры совершенствования государственной территориальной политики. Определено содержание государственной территориальной политики как составляющей стратегического развития территорий Украины. Предложены мероприятия по модернизации государственного бюджета с целью обеспечения социально-экономического развития территорий. Определены направления стратегии территориального развития регионов Украины как ключевого принципа государственного регулирования территориальной политики.*

***Ключевые слова:** территориальная политика, стратегические ориентиры, государственное регулирование, территориальное развитие, направления.*

Hryapynskyy A.P. The strategic reference points of improvement of the state territorial policy

***Annotation.** The strategic reference points of improvement of the state territorial policy are defined in the article. In particular, the maintenance of the state territorial policy as the component of the strategic development of territories of Ukraine is outlined. The actions of modernization of the state budget for the purpose of ensuring of the social and economic development of territories are offered. The directions of formation of the strategy of territorial development of regions of Ukraine as the key principle of the state regulation of territorial policy are defined.*

***Key words:** territorial policy, strategic reference points, state regulation, territorial development, directions.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Насамперед слід звернути увагу на те, що державне регулювання територіального розвитку вимагає формування постійної чинної системи обліку, збору, аналізу та поширення інформації про демографічний, соціально-економічний, національно-культурний розвиток кожного з регіонів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми територіального розвитку досліджувалися на сучасному етапі такими вченими, як О. Коротич [1], Г. Фетисов [4], О. Яремко [5].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак у контексті невирішених частин загальної проблеми недостатньо уваги було надано стратегічному плануванню державної територіальної політики як запоруці її сталого розвитку.

Формулювання цілей статті. Виходячи із зазначеної вище актуальності теми дослідження, метою статті є визначення стратегічних орієнтирів вдосконалення державної територіальної політики. Для досягнення поставленої мети в роботі слід виконати такі завдання:

- окреслити зміст державної територіальної політики як складової стратегічного розвитку територій України;
- запропонувати заходи щодо модернізації державного бюджету з метою забезпечення соціально-економічного розвитку територій;
- визначити напрямки формування стратегії територіального розвитку регіонів України як ключового принципу державного регулювання територіальної політики.

Виклад основного матеріалу. Традиційно під державним регулюванням розуміють комплекс заходів законодавчої, виконавчої та судової державної влади, що здійснюються на основі нормативно-правових актів з метою стабілізації чинної соціально-економічної системи.

При цьому державне регулювання територіальної політики орієнтовано на визначення та контроль за реалізацією сукупності цілей і завдань центральних і місцевих органів державної влади, що визначають управління соціально-економічним розвитком регіонів країни, і є інструментом упровадження загальної стратегії територіального розвитку держави [3].

Таким чином, державна територіальна політика об'єднує територіальну політику загальнонаціонального центру, а також конкретних регіонів,

що мають свої специфічні особливості, та безпосередньо впливає на територіальний розвиток.

Загальнонаціональна територіальна політика представлена відповідними цілями й завданнями з управління політичним, економічним і соціальним розвитком та є однією з частин механізму державного регулювання територіального розвитку. У зв'язку з цим загальна спрямованість територіальної політики України визначається як створення умов формування єдиного соціально-економічного простору країни, що передбачає не тільки досягнення економічних результатів, а й подолання істотних відмінностей в соціально-економічному розвитку її суб'єктів [2].

Однак власна територіальна політика кожного регіону також включає цілі й завдання з управління територіальним господарством у межах економічного, фінансового, соціального, інвестиційного, зовнішньоекономічного та інших напрямків діяльності органів державної влади. Вони сукупно визначають державну територіальну політику, спрямовану на стратегічний розвиток територій України, що передбачає гнучке поєднання економічних і соціальних цілей. Своєю чергою стратегія розвитку територій становить собою систему методів і механізмів, які формуються для реалізації планів розвитку, що мають розроблятися відповідно до концепції територіального розвитку України та чинити відповідний вплив на соціальну, культурну й економічну сфери життя населення в її регіонах. Слід зазначити, що ця стратегія має бути складником загальної державної стратегії розвитку країни. Тому формування державної територіальної політики передбачає узгодження окремих інтересів регіонів України й загальнонаціональних інтересів. Більше того, здійснення державної територіальної політики передбачає використання бюджетних коштів на державному і регіональному рівнях, що забезпечує залежність регіонів від грошових надходжень на загальнодержавному рівні та відповідно формує ще бюджетний інструмент державного регулювання територіального розвитку [1; 4].

Так, з метою вирішення питань соціально-економічного розвитку територій доцільно виокремити в державному бюджеті:

- фонд фінансової підтримки регіонів;
- фонд регіонального розвитку;
- фонд співфінансування соціальних витрат;
- фонд реформування регіональних фінансів.

Зокрема, державний фонд фінансової підтримки регіонів має бути орієнтований на вирівнювання їх бюджетної забезпеченості. При цьому обсяг дотацій має розраховуватися в 2 етапи з установленням критерію вирівнювання розрахункової бюджетної забезпеченості. На першому етапі обсяг дотацій має розподілятися між регіонами, рівень розрахункової бюджетної забезпеченості яких не перевищує рівень першого критерію вирівнювання (85%). На II етапі обсяг дотацій розподіляється між регіонами, рівень розрахункової бюджетної забезпеченості яких з урахуванням дотацій, розподілених на I етапі, не перевищує рівень, установлений як другий критерій вирівнювання (100%).

Фонд регіонального розвитку має акумулювати інвестиційні ресурси, що спрямовуються в регіони. Кошти фонду мають виділятися для фінансування державних програм розвитку регіонів.

Фонд співфінансування соціальних витрат спрямований на часткове відшкодування витрат територіальних бюджетів у зв'язку з наданням населенню субсидій з оплати житлово-комунальних послуг.

Фонд реформування регіональних фінансів має бути створений для фінансового оздоровлення, сприяння реформуванню бюджетної сфери, стимулювання економічних реформ в регіонах. Джерелом формування фонду мають бути позикові кошти та кошти державного бюджету.

Такі заходи дозволять забезпечити:

- розроблення системи прогнозів територіального розвитку України;
- обґрунтування пріоритетних аспектів територіального розвитку;
- постановлення управлінських завдань;

- добір механізмів реалізації державного регулювання територіального розвитку;
- виявлення можливих конфліктів;
- оцінку результативності діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування щодо здійснення державної територіальної політики;
- обґрунтування державної допомоги конкретним регіонам;
- формування особливих організаційно-правових режимів в окремих регіонах [1; 5].

Таким чином, ідеться про цілісну систему регіонального моніторингу, необхідного для послідовного здійснення загальнодержавної регіональної стратегії. У зв'язку з цим особлива увага має надаватися питанням рівня і якості життя населення регіонів і формуванню тенденції до досягнення однорідності загального економічного простору країни.

Поряд з органами державної влади в цьому мають узяти активну участь органи місцевого самоврядування, асоціації економічної взаємодії означених суб'єктів, а також громадяни, які проживають на території конкретного регіону.

До питань виключного впровадження Україною державної політики територіального розвитку належить установа основ державної політики і державних програм у сфері державного, економічного, екологічного, соціального, культурного і національного розвитку України, тобто такі питання, що пов'язані із забезпеченням внутрішнього і зовнішнього суверенітету України й захистом інтересів населення країни, що визначають компетенцію держави. Таким чином, розмежування повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування пов'язано з потребою одночасно забезпечити цілісну, взаємопов'язану систему для здійснення державної політики на рівні регіону, а також урахувати географічні, культурно-історичні, природно-кліматичні, соціально-економічні й інші особливості кожного регіону з метою підвищення ефективності під час реалізації державних і регіональних соціально-економічних стратегій і програм, безпосередньо спрямованих на розвиток території [3; 4].

Оскільки соціально-економічна сфера найбільш повно характеризує життєзабезпечення громадян, їхній економічний потенціал, а отже і перспективи розвитку не тільки регіону, а й держави, безпеку її національних інтересів, то виникає потреба в стратегічному плануванні цього напрямку.

У зв'язку з цим необхідним є:

- установлення правових основ стратегічного планування в Україні;
- координація державного й регіонального стратегічного управління і бюджетної політики;
- визначення повноважень органів державної влади й органів місцевого самоврядування та порядку їх взаємодії з громадськими, науковими й іншими організаціями у сфері стратегічного планування.

Слід зазначити, що стратегічне планування територіального розвитку має здійснюватися як на державному, так і регіональному рівні й передбачає діяльність учасників стратегічного планування щодо цілепокладання, прогнозування, планування і програмування територіального розвитку України та її регіонів, спрямовану на вирішення завдань сталого соціально-економічного розвитку України.

Потрібно сказати, що визначення пріоритетів і цілей державної політики територіального України, способів і джерел ресурсного забезпечення їх досягнення, а також формування комплексу заходів, спрямованих на досягнення відповідних пріоритетів і цілей соціально-економічного розвитку належать до повноважень органів державної влади України [5].

При цьому стратегія територіального розвитку окремого регіону України має розроблятися на період, що не перевищує періоду, на який розробляється прогноз соціально-економічного розвитку цього регіону на довгостроковий період, з метою визначення пріоритетів, цілей і завдань його територіального розвитку, узгоджених з пріоритетами і цілями територіального розвитку України.

Стратегія територіального розвитку регіонів України має розроблятися на основі чинного законодавства й документів стратегічного планування органів місцевого самоврядування в Україні. Зміст цієї стратегії має включати:

- оцінку досягнутих цілей територіального розвитку регіону України;
- пріоритети, цілі, завдання та напрямки соціально-економічної політики регіону України;
- показники досягнення цілей територіального розвитку регіону України, терміни та етапи реалізації стратегії;
- очікувані результати реалізації стратегії;
- оцінку фінансових ресурсів, потрібних для реалізації стратегії;
- інформацію про регіональні програми розвитку, що затверджуються з метою реалізації стратегії;
- інші положення, що визначаються законами та підзаконними нормативним актами України.

Тому стратегія територіального розвитку регіонів України є основою для розроблення державних програм. Таким чином, стратегічне планування територіального розвитку як принцип державного регулювання територіальної політики полягає в створенні єдиної та цілісної методології організації та функціонування системи стратегічного планування територіального розвитку, єдності порядку здійснення стратегічного планування та формування звітності про реалізацію документів стратегічного планування територіального розвитку [2]. У зв'язку з цим учасники стратегічного планування територіального розвитку несуть відповідальність за:

- своєчасність і якість розроблення та коригування документів стратегічного планування територіального розвитку;
- здійснення заходів з досягнення цілей територіального розвитку;
- результативність й ефективність вирішення завдань територіального розвитку в межах своєї компетенції відповідно до законодавства України.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, за результатами цього дослідження було отримано такі висновки.

1. Окреслено зміст державної територіальної політики як складової стратегічного розвитку територій України. Зазначено, що державна територіальна політика включає цілі й завдання з управління територіальним господарством у рамках економічного, фінансового, соціального, інвестиційного, зовнішньоекономічного та інших напрямків діяльності органів державної влади в межах кожного регіону.

2. Запропоновано заходи щодо модернізації державного бюджету з метою забезпечення соціально-економічного розвитку територій, що передбачають виокремлення в ньому фонду фінансової підтримки регіонів, фонду регіонального розвитку, фонду співфінансування соціальних витрат і фонду реформування регіональних фінансів.

3. Визначено напрямки формування стратегії територіального розвитку регіонів України як ключового принципу державного регулювання територіальної політики: установлення правових основ стратегічного планування в Україні; координацію державного й регіонального стратегічного управління і бюджетної політики; визначення повноважень органів державної влади й органів місцевого самоврядування та порядку їх взаємодії з громадськими, науковими й іншими організаціями у сфері стратегічного планування.

Перспективи подальших розвідок. Загалом результати проведеного дослідження дозволять підвищити загальний рівень реалізації державної територіальної політики в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коротич О. Б. Державне управління регіональним розвитком України : монографія / О.Б.Коротич. – Х. : Просвіта, 2006. – 220 с.
2. Кваснюк Б. Є. Конкурентоспроможність національної економіки / Б. Є. Кваснюк. – К. : Фенікс, 2005. – С. 140–141.
3. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.

4. Фетисов Г. Г. Региональная экономика и управление / Г. Г. Фетисов, В. П. Орешин. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 416 с.
5. Яремко Л. Інституційні аспекти регіональної економіки / Л. Яремко // Научные труды Донецкого национального технического университета. – Вып. 89(3). – С. 132. – (Серия : Экономическая).

Statement of the problem. The strategic reference points of improvement of the state territorial policy are defined in the article. In particular, the maintenance of the state territorial policy as the component of the strategic development of territories of Ukraine is outlined. It is shown that the state territorial policy includes the purposes and tasks of management of territorial economy within economic, financial, social, investment, external economic and other kinds of activity of public authorities within each region.

Urgency. The following actions of modernization of the state budget for the purpose of ensuring of the social and economic development of territories are offered: fund of financial support of regions, fund of regional development, fund of joint financing of social expenses and fund of reforming of regional finance.

The purpose of the article – to define the strategic reference points of improvement of the state territorial policy.

Our task was to study the maintenance of the state territorial policy as the component of the strategic development of territories of Ukraine.

Summary. The following directions of formation of the strategy of territorial development of regions of Ukraine as the key principle of the state regulation of territorial policy are defined: establishment of legal bases of strategic planning in Ukraine; coordination of the public and regional strategic administration and budgetary policy; definition of powers of public authorities and local government and the order of their interaction with public, scientific and other organizations in the sphere of strategic planning.

Conclusions and outcomes. The attention is paid to those fact that state regulation of the territorial development demands formation of a permanent accounting system, collecting, analysis and dissemination of information about

demographic, social and economic, national and cultural development of each region of Ukraine.

In general, the results of the research will allow increasing of the general level of realization of the state territorial policy in the long term.